

ՇԵՂԵՔԵՐԵՆ ՏԵՍՈՒՐԲԵՐ

Այս ամսուան քաղաքական տեսութիւնը շատ նշանաւոր շարժումներ չի բովանդակիր ընդամենը տիրող հանգամանքն օրհրոյն պատճառաւ. սակայն անցեալ ամսուան դէպքերը խոսակցութիւնաց ու խորհրդածութիւնաց նիւթ կը մտադրարարեն անդադար։

Լրագրաց մէջ մըտն կը կարգաբեր զանազան խորհրդածութիւններ Գերմանիոյ Գուլլեյմս Բ. Կայսեր Բուսիոյ Անդրեանց Կայսեր նետ տեսակցութեան վրայ. սակայն աւելն ալ պայտիտի հետեւութիւններն են, որոնց վրայ ծանրակշիւթիւն չենք կրնար դնել։ Այն ստոյգ կ'ընտայ, որ Գերմանիոյ ու Բուսիոյ մէջ յարաբերութիւններն այժմ աւելի քարեկամական կեցութեանց առաջ են, ըսյց ասոր տեսական մասն կամ որոշ քաղաքագիտական նշանաւորներ ունենալը մեզի ժամանակը պիտի յայտնէ։

Գուլլեյմս Կայսեր Գերմանիոյ քաղաքը Փոքր-գերիտո Կարտոն իշխանին արծնքը բանալու հանդիսն խոսակցութիւն մըրաւ. որուն մէջ կ'ըսէր թէ «Աւելի կ'ընտրեմ որ Գերմանիոյ տաւմառնքը քանակները դաշտի վրայ իրենց կենալը զոյնն՝ քան մեր արեամբ զնաժ երկիրներն քար մը մնայն յետս տալ»։

Այս խոսակցութիւնն այլեւայլ լրագիրներ նիւթ անողով սկսան շարաքոյշակ հետեւութիւններ հանել եւ հրատարակել թէ երրորտապէս Կայսեր պատերազմ կը բարձրայ, եւ թէ իրոյ այս խոսակցութեան վրայ Եւրոպայ խաղաղական վիճակը տարակուսական է։ Սակայն յայտնի էր վեհափառ Կայսեր միտքը, ինչպէս որ պաշտօնական ու կէս պաշտօնական լրագիրները մեկնեցան, թէ Գերմանիա պաշտպան է խաղաղական պայմանաւորութեան եւ թէ քնք պիտի պաշտպանէ նոյրը. սակայն թիւ որիւն կողմնակէ յարակուսմ կ'ըլ, պատրաստ է իր երկրից պաշտպանելու եւ ամենեւին երկրիւ շուին։

Այս լրերուն ստեղծման առիթ տուաւ միջնորդ ժամանակը Կառմասմէ Սուրբը կոմսին ու Սպարապետին։ Այն, Միմն Սուրբը չ'ըստարարում մեծ պատարար մըն է Գերմանիոյ համար, սակայն ծերունի Սպարապետն որ երկու տարիէն իւր իմնամանսը կը կատարէ, արդէն շատոյց այս խորհրդերն ունէր եւ կը փափաքէր իւր կենաց վերջին տարիները հանգստեամբ ու խաղաղութեամբ անցնելն. որովհետեւ տոյն տաժարանից գործերն իւր բնական գործիքներն ալ կը մաշէին ու կը սպառէին, եւ թերեւ կ'ընկճէր ծերունի Սպարապետը նոյն գործոց բնան տակ։ Այն, Միմն Սուրբը չ'ըստարեցաւ, սակայն իւր հանձնարքն ծնունդն ուր կը մտն Գերմանիոյ պետութեան ու բանակաց մէջ, եւ մըջն այս յորիտաւորութեան վրայէն պիտի ընթանայ Գերմանիոյ ռազմագիտութիւնը, որպիսի է այսօր եւ էր արդէ քսան տարի յառաջ։ Սուրբը Կոմսին վաղորդ գրուեցաւ Վալտերը կ'ոմն զօրավարը, որ քարը խորհրդերն էր ծերունի Սպարապետին եւ անոր ամէն խորհրդոյն ու գաղտնեաց գիտելոցն. ասով եւ իւր հանձնարքն արժանաւոր յաշորը եղաւ մեծ Սպարապետին։

Իտալիոյ ու Գաղղիոյ մէջ յարաբերութիւններն որ քան զօր կը յոռնան։ Ճարը կ'ընդաւ փաշտակաւորութեան զաւարտ վրայ իրարոյ հետ միարանել. ասոր վրայ եկաւ հինգ Մասալայի ինդիքն։ Իտալիա Ափրիկէի Մասաա զաղթականութիւնը գրաւեց եւ հրատարակեց որ ամէն քան ըստ նոր իտալական կարգադրութեանց պիտի ըլլայ։ Ասոր դէմ քողորցին քանի մը տէրութիւնք, ի մասնաւոր Գաղղիա, որ տոյն բողոքն ամէն

պետութեանց խաւրցն ու ծանցոյց իւր տգործութիւնը։ Այժմ իրերը միմյն զնպատակաւորական կերպարանաց տակ են. Բէնէ ինչ ինչ տեղերէ լրեր կը հրատարակուին Գաղղիոյ եւ Իտալիոյ ռաւատարակաց շարժման նկատմամբ, սակայն թիւ թէ պարզ լրագրաց ծանցն են եւ ոչ եթէ իրականութիւն։

Օգոստոսի 22ին Բրիքի իտալիոյ պաշտօնեան Պիզմարը իշխանին այցելութեան զուցե ի Փիտիտիսարունէ։ Այս այցելութեան հետ շատ օրագրեր Մասալայի ինդիքը կը կապակցեն, իբր թէ իշխանին խորհուրդ հարցոցս ըլլայ Բրիքի, եւ ալ սնմպիսի խորհրդածութիւններ։ Այն, այս վայրկեանի Իտալիոյ կամ լաւ եւս Բրիքիին քննած ընթացքն Եւրոպայի մտադրութիւնը յիմքն գրուած է, ըսյց սակէ չենք կրնար հետեւցնել իւր այցելութեան մի միակ նպատակը։ Հասանականազրկա Մասալայի ինդիքն ալ նիւթ խոսակցութեան եղած է, սակայն տոյն այցելութեան վիճիմանն անշուշտ շատ աւելի կարեւոր քաղաքագիտական նպատակներն ունէր. որովհետեւ Բրիքի պաշտօնեան ի զայրոյն Պիտիտի Նիկը քաղաքը Բաշորի կոմսին հետ ալ տեսակցեցաւ, եւ հինգ ամսապարսնոց իր թաղաւորն զնաժ կարեւոր ինդրոց վրայ խօսելու։

Մեցեալ ամիս Պուլմանը զօրավարին պաշտութիւններն ու հայապատկութիւններն տեսնելով հասարակաց կարծիքն այնպէս կը զուշակէր, որ ալ զօրավարին աստղը տեսնուցանէ։ Եւ մտնուն առ սակաւ սակաւ պիտի շնչուին անհիմանալ։ Միակեմ Գաղղիոյ ժողովուրդն սովորականէ դուրս քննադրութիւն ունէր. ամենթարի մը մէջ իւր զգաղիւնը կը փռէր, եւ այսոր քմահ աստղը վաղը մահուամբ ու արեամբ շափ կը պաշտպանէ։ Չենք սեխալի, կարծիքն, թէ Կաստաստնք որ այժմու հասարակագիտութիւնն ոչ կառավարութիւններն ասոր շատ պատմաւոր տուած են։ Ճէրութիւնը գործի տասը տարի է որ հաստատուն կայան, անփոփոխ սկզբունք չունի. խորհրդանոցի մեծամասնութիւնը տարուան մը մէջ քանի մ'անգամ կը փոխուի. հետեւեալոր նաեւ պաշտօնաւարանն ու կառավարութեան ծրարը։ Մայիսի պարագայն եւ հասարակութեանականաց գոյնն մէջ յամեն կոնքն ու անհաշտելի երկպառակութիւնը ժողովուրդը խորուցին ու ծանրացուցին. եւ իրարմ ժողովուրդն ալ նորագոյն կառավարութեան կիրպիլ մը կը քանկայ այնպիսի խառնակութեանց վերջ տալու համար։

Այս պարագայից շնորհիւ Պուլմանը զօրավարն երեք զաւառի մէջ զրնթի 300,000 ծանխ երեք տեղ խորհրդանոցի անգամ ընտրուեցաւ։ Բնականապէս հասարակագիտականաց զարմացումն ու զայրոյթն մեծ էր. այնպէս որ քանի մ'օր շարունակ Պուլմանի այս յաշնութիւնը բոլոր լրագրաց նիւթ եղած է, եւ հակառակորդը կը շնայալի հարցեր գտնել զօրավարն անկաւոր ընծելու եւ եթէ նաք մ' Գաղղիոյ տահմաններէն հեռացնելու։ Եւրոպա սաստիկ հետաքրքրի է Գաղղիոյ խորհրդանոցին քաղման, որ օրը հարկաւ Պուլմանէ հանդիսանալն պիտի ուզէ. ըսյց թէ Պուլմանի կրկին փորձն հասարակագիտութիւնը տապալելու եւ իւր տնտեսութեանց համեմատ նոր մը կանգնելու, ինչ յաշնութիւնն ու եւլ պիտի ունենայ, այն երկրպայալմէն է. սակայն երկրորդ փորձն աւելի ազդուութիւն ունենալից թերեւ կարելի է այժմեք զուշակել։

ՀԻՏՏԵՐԱՎԻԻԻ ԵՒ ՊԱՏԵՐԱՎԵՐԱՅՈՒ ԽՐԴԱԴԻՐ

Հ. ՌԵՄԵՆԵԼԻ Վ. ՊԵՐՐԱՆԶ

ՎԻԵՆՆԱ, ՄԻԻԲԵՐԵՆԱ ՅՐԱՐԵՆ (W. HEINRICH)